

परिशिष्टे

पारिभाषिक शब्द

विज्ञान-तंत्रज्ञान, उद्योग, कृषी, शिक्षण, प्रशासन, विधी, वाणिज्य, कला आणि संस्कृती इत्यादी क्षेत्रांशी संबंधित संकल्पनांच्या प्रकटीकरणासाठी पारिभाषिक शब्दांचा वापर केला जातो. त्यांच्या वापरामुळे त्या-त्या क्षेत्रांमधील ज्ञानव्यवहार अधिक नेमका आणि सुस्पष्ट होतो. त्यादृष्टीने पारिभाषिक शब्दांना अनन्यसाधारण महत्त्व असते. याठिकाणी तुमच्या माहितीसाठी काही महत्त्वाचे पारिभाषिक शब्द दिले आहेत.

Academics	विद्याविषयक	Gazette	राजपत्र
Administration	प्रशासन	Geology	भूशास्त्र
Agenda	विषयपत्रिका	Guest House	अतिथीगृह
Auditor	लेखापरीक्षक	Guard of Honour	मानवंदना
Backlog	अनुशेष	Herald	अग्रदूत
Barometer	वायुभारमापक	Habitat	प्राकृतिक वसतिस्थान
Barcode	दंडसंकेत	Honorary	मानद, मानसेवी
Broadband	विस्तारित वहन	Hygiene	आरोग्यशास्त्र
Circular	परिपत्रक	Iceberg	हिमनग
Commissioner	आयुक्त	Incentive	प्रोत्साहनपर
Criticism	समीक्षा	Increment	वाढ
Dean	अधिष्ठाता	Industrialization	औद्योगिकीकरण
Director	संचालक	Journal	नियतकालिक
Domain	अधिक्षेत्र	Jubilee	महोत्सव
Domicile	अधिवास	Junction	महास्थानक
Draft	मसुदा, धनाकर्ष	Keep pending	प्रलंबित ठेवणे
Elected	निर्वाचित	Keyboard	कळफलक
Encyclopedia	विश्वकोश	Kindergarten	बालकमंदिर
Enrolment	नावनोंदणी	Labour welfare	कामगार कल्याण
File	संचिका	Land-holder	भूधारक
Felicitation	गौरव	Lawyer	विधिज्ञ/वकील
Foundation	प्रतिष्ठान	Layout	आखणी, मांडणी

Meteorology	हवामानशास्त्र	Superintendent	अधीक्षक
Migration Certificate	स्थलांतर प्रमाणपत्र	Symposium	परिसंवाद
Minute book	कार्यवृत्त पुस्तक	Technician	तंत्रज्ञ
Motto	ब्रीदवाक्य	Telecommunication	दूरसंपर्क
Nationalism	राष्ट्रवाद	Terminology	परिभाषा
Nervous System	चेतासंस्था	Thesis	प्रबंध
Notification	अधिसूचना	Unbiased opinion	पूर्वग्रहविरहित मत
Noteworthy	उल्लेखनीय	Upgradation	उन्नयन
Official	कार्यालयीन	Up-to-date	अद्ययावत
Organisation	संघटना	Utility	उपयुक्तता
Organic Farming	सेंट्रिय शेती	Vacancy	रिक्त पद
Paediatrician	बालरोगतज्ज्ञ	Validity	वैधता
Pedestrian	पादचारी	Verification'	पडताळणी
Personal Assistant	स्वीय सहायक	Vocational School	व्यवसाय शिक्षण शाळा
Procession	मिरवणूक	Waiting list	प्रतीक्षासूची
Qualified	अर्हतापात्र	World Record	विश्वविक्रम
Quality Control	गुणवत्ता नियंत्रण	Working Capital	खेळते भांडवल
Quick Disposal	त्वरित निकाली काढणे	Writ	न्यायलेख
Quorum	गणसंख्या	X-ray	क्ष-किरण
Reader	प्रपाठक, वाचक	Xerox	नक्कलप्रत
Recommendation	शिफारस	Yard	आवार
Rest House	विश्रामगृह	Yearbook	संवत्सरिका
Runway	धावपट्टी	Zero Hour	शून्यकाळ
Self defence	स्वसंरक्षण	Zoologist	प्राणिशास्त्रज्ञ
Senate	अधिसभा	Zone	परिमंडळ, विभाग
Share Certificate	समभागपत्र		

इंग्रजी आणि मराठी म्हणी

नेमक्या आणि मोजक्या शब्दांत मोठा अर्थ सौंदर्यपूर्ण रीतीने व्यक्त करणाऱ्या म्हणी हा भाषेचा अनमोल ठेवा असतो. या ठिकाणी इंग्रजी म्हणींचा अर्थ मराठी म्हणींच्या स्वरूपात दिलेला आहे. जगात कुठेही राहणाऱ्या आणि वेगळी भाषा बोलणाऱ्या माणसांच्या विचारात किती कमालीचे साम्य असते हे या निमित्ताने स्पष्ट होते.

खालील म्हणींचा वापर केल्याने तुमचे लेखनसौंदर्य नक्की वाढेल.

* A bad workman always blames his tools.
नाचता येईना अंगण वाकडे.	* Jack of all trades and master of none.
एक ना धड भाराभर चिंध्या.
* No pains, no gains.
कष्टाविण फळ नाही.	* Listen to people, but obey your conscious.
ऐकावे जनाचे पण करावे मनाचे.
* A fig for the doctor when cured.
गरज सरो नि वैद्य मरो.	* Many a little makes a mickle.
थेंबे थेंबे तळे साचे.
* An empty vessel makes much noise.
उथळ पाण्याला खळखळाट फार.	* Might is right.
बळी तो कान पिळी.
* As you sow, so you reap.
पेराल तसे उगवेल.	* Money makes the mare go.
दाम करी काम.
* A drowning man will clutch at a straw.
बुडत्याला काडीचा आधार.	* Necessity is the mother of invention.
गरज ही शोधाची जननी आहे.
* Between two stools we come to the ground.
दोन्ही घराचा पाहुणा उपाशी.	* New lords, new laws.
नवी विटी नवे राज्य.
* Barking dogs seldom bite.
गर्जेल तो पडेल काय ?	* No rose without a thorn.
काढ्यावाचून गुलाब नाही.
* Doctor after death
वरातीमागून घोडे	* Old is gold.
जुने ते सोने.
* Every dog has his day.
चार दिवस सासूचे, चार दिवस सुनेचे.	* Out of sight, out of mind.
दृष्टीआड सृष्टी.
* Every house has its skeleton.
घरोघरी मातीच्या चुली.	* Too many cooks spoil the broth.
बारा सुगरणी तरी आमटी आळणी.
* First come first served.
हाजीर तो वजीर.	* Union is strength.
एकी हेच बळ.
* It takes two to make a quarrel.
एका हाताने टाळी वाजत नाही.	* Where there is a will, there is a way.
इच्छा तेथे मार्ग.

काही साहित्यिकांची टोपण नावे व पूर्ण नावे

टोपणनाव	लेखक
मोरोपंत	मोरेश्वर रायाजी पराडकर
लोकहितवादी	गोपाळ हरी देशमुख
रे. टिळक	नारायण वामन टिळक
केशवसुत	कृष्णाजी केशव दामले
माधवानुज	काशीनाथ हरी मोडक
बी	नारायण मुरलीधर गुप्ते
नाथमाधव	द्वारकानाथ माधवराव पितळे
बाळकराम (नाटक) गोविंदाग्रज (कविता)	राम गणेश गडकरी
बालकवी	त्र्यंबक बापूजी ठोमरे
गिरीश	शंकर केशव कानेटकर
माधव ज्युलियन	माधव त्रिंबक पटवर्धन
विनोबा	विनायक नरहर भावे
कुंजविहारी	हरिहर गुरुनाथ कुळकर्णी
अज्ञातवासी	दिनकर गंगाधर केळकर

टोपणनाव	लेखक
काव्यविहारी	धोंडो वामन गद्रे
यशवंत	यशवंत दिनकर पेंढरकर
अनिल	आत्माराम रावजी देशपांडे
विभावरी शिरूरकर	मालतीबाई विश्राम बेडेकर
राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज	माणिक बंडोजी ठाकूर
मनमोहन	गोपाळ नरहर नातू
बी. रघुनाथ	भगवान रघुनाथ कुळकर्णी
अमरशेख	शेख महबूब हसन
आरती प्रभु	चिंतामण त्र्यंबक खानोलकर
चारुता सागर	दिनकर दत्तात्रय भोसले
दया पवार	दगडू मारुती पवार
ग्रेस	माणिक सितारामपंत गोडघाटे
प्रेमानंद गज्वी	आनंद शंकर गजभिये
पट्टे बापूराव	श्रीधर कृष्णाजी कुळकर्णी
ठणठणपाळ	जयवंत द्वारकानाथ दळवी

काही साहित्यिक व त्यांच्या प्रसिद्ध रचना

साहित्यिकाचे नाव	पुस्तक
लक्ष्मीबाई टिळक	स्मृतिचित्रे
श्री. म. माटे	उपेक्षितांचे अंतरंग
श्री. ज. जोशी	आनंदीगोपाळ
वि. वा. शिरवाडकर	नटसम्राट
विश्राम बेडेकर	रणांगण
गोदावरी परुळेकर	जेव्हा माणूस जागा होतो

साहित्यिकाचे नाव	पुस्तक
श्री. ना. पेंडसे	रथचक्र
गो. नी. दांडेकर	पडघवली
विंदा करंदीकर	अष्टदर्शने
अण्णाभाऊ साठे	फकिरा
शंकरराव खरात	तराळ अंतराळ
शांता शेळके	चौघीजणी

साहित्यिकाचे नाव	पुस्तक
वसंत कानेटकर	रायगडाला जेव्हा जाग येते
जी. ए. कुलकर्णी	काजळमाया
गंगाधर गाडगीळ	एका मुंगीचे महाभारत
ना. सं. इनामदार	राऊ
नारायण सुर्वे	माझे विद्यापीठ
सुनीता देशपांडे	आहे मनोहर तरी
व्यंकटेश माडगूळकर	बनगरवाडी
द. मा. मिरासदार	मिरासदारी
रणजित देसाई	स्वामी
मंगेश पाडगांवकर	सलाम
मारुती चितमपल्ली	पक्षी जाय दिगंतरा
नरहर कुरुंदकर	धार आणि काठ
मधु मंगेश कर्णिक	माहिमची खाडी
आनंद यादव	झोंबी
दया पवार	बलुतं
भालचंद्र नेमाडे	कोसला

साहित्यिकाचे नाव	पुस्तक
महेश एलकुंचवार	वाडा चिरेबंदी
किरण नगरकर	सात सक्कं त्रेचाळीस
प्र. ई. सोनकांबळे	आठवणींचे पक्षी
अनिल अवचट	माणसं
लक्ष्मण माने	उपरा
रंगनाथ पठारे	ताम्रपट
नरेंद्र जाधव	आमचा बाप आन् आम्ही
लक्ष्मण गायकवाड	उचल्या
उत्तम कांबळे	आई समजून घेताना
अरुणा ढेरे	कृष्णकिनारा
विश्वास पाटील	पानिपत
राजन गवस	तणकट
सदानंद देशमुख	बारोमास
किशोर शांताबाई काळे	कोल्हाट्याचं पोर

ज्ञानपीठ पुरस्कारप्राप्त मराठी साहित्यिक

साहित्यिकाचे नाव
विष्णु सखाराम खांडेकर
विष्णु वामन शिरवाडकर (कुसुमाग्रज)
गोविंद विनायक करंदीकर (विंदा करंदीकर)
भालचंद्र वनाजी नेमाडे

शब्दार्थ व वाक्प्रचार

पाठ्यपुस्तकातील पाठ, कविता यांमध्ये आलेले अपरिचित शब्द, वाक्प्रचार व त्यांचे अर्थ खाली दिलेले आहेत. दिलेले शब्द व वाक्प्रचार यांची मांडणी विद्यार्थ्यांनी वहीत शब्दकोशाप्रमाणे (अकारविल्हे) करावी.

◆ मामू

अनघड - न घडलेले.

ढब - शैली.

इशारत मिळणे - इशारा मिळणे.

चौवाटा पांगणे - चार दिशांना विखुरणे.

◆ प्राणसई (कविता)

घनावळ - मेघमाला.

सांगावा - निरोप.

हुडा - गोवऱ्यांचा ढीग.

शेणी - गोवरी.

ठाणबंदी - पशूंना गोठ्यात बांधून ठेवणे.

कोमेली - कोमेजली.

भिंग - आरसा.

◆ अशी पुस्तकं

खिळवून ठेवणे - मन गुंतवून ठेवणे.

आरोळी ठोकणे - मोठ्याने हाक मारणे.

◆ झाडांच्या मनात जाऊ (कविता)

फाया - अत्तर लावलेला कापसाचा बोळा.

करणी - कृती, क्रिया.

◆ परिमळ

तोंडात मूग धरून बसणे - गप्प बसून राहणे.

अपढिक - न शिकलेला / न शिकलेली.

धरित्री - जमीन.

◆ दवांत आलिस भल्या पहाटीं (कविता)

पिपासा - तहान

तरल - चंचल.

गोंदणे - सुईने किंवा काट्याने त्वचेवर काढलेली

नक्षी / काढलेले चिन्ह.

◆ माणूस बांधूया

मन कातर होणे - भयभीत होणे.

काळजात क्रंदन होणे - दुःख होणे.

साद - हाक.

क्रंदन - आक्रोश, आक्रंदन.

◆ ऐसीं अक्षरें रसिकें (संतकाव्य)

बीक - बळ.

कळंभा - कलह, भांडण.

धणी - तृप्ती.

आविष्करें - तयार होतात, सरसावतात.

बुझावी - समाधान व्हावे.

सहस्रकरु - सूर्य.

भावज्ञां - (भाव) जाणणाऱ्यांना.

फावती - आढळतात.

वोगरिलीं - वाढलेली.

नीच नवी - नित्यनूतन.

प्रतिपत्ति - मेजवानी.

आत्मप्रभा - आत्मप्रकाश.

ठाणदिवी - लाकडी समई. प्रकाशाचे साधन.

◆ वहिनींचा 'सुसाट' सल्ला

असहकाराचे अंजन घालणे - सहकार्य न करण्याचा उपाय योजणे.

◆ शब्द (कविता)

आकांत - अनर्थ / कोलाहल.

उतराई होणे - उपकारातून मुक्त होणे.

◆ वाङ्मयीन लेण्याचा शिल्पकार

न्यून असणे - कमतरता असणे.

विचारांची पिंजण चालणे - विचारप्रक्रिया सतत चालू राहणे.

साक्षित्वाने - एकाग्रतेने, दक्षतापूर्वक.

मातीशी मसलत करणे - मातीशी संवाद साधणे.

बांडगुळ - परोपजीवी वनस्पती.

अवाक् होणे - आश्चर्यचकित होणे.

अभ्यासाचे डोंगर पेलणे - खूप अभ्यास करणे.

◆ पैंजण (कविता)

तोरा - ऐट.